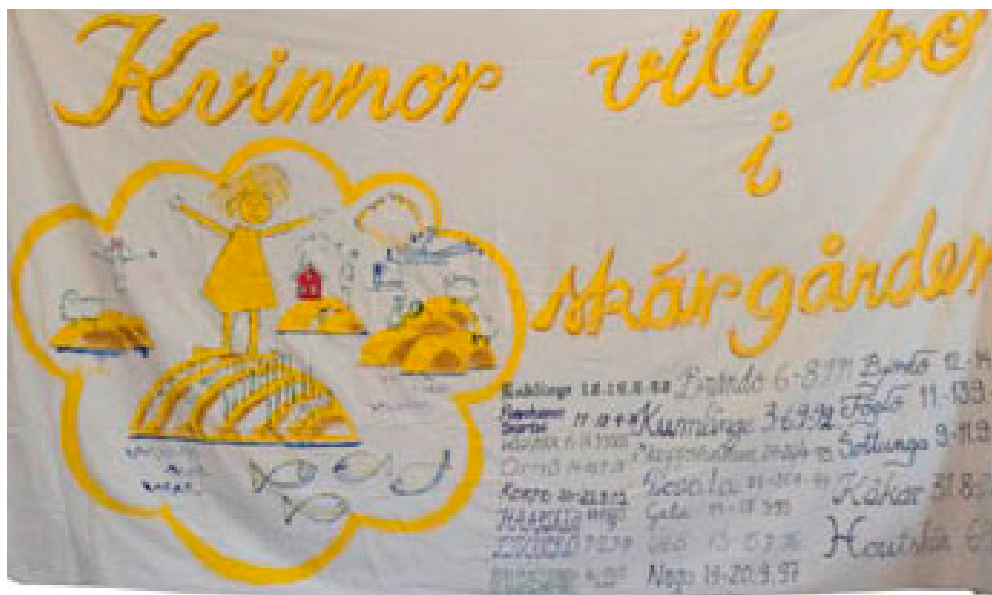

Det trettioandra
Skärgårdskvinnoseminariet
på Örö
i Hitis skärgård

29 september – 1 oktober 2017

Det 32. skärgårdskvinnoseminariet för kvinnor från Åbolands, Ålands, Stockholms och Estlands skärgårdar hölls den 29 september – 1 oktober 2017 på fortön Öro som hör till Kimitoöns kommun. Seminariet inleddes på fredagen i Kasnäs Badhotell på Kasnäsudden, fortsatte på kustfortet Öro och avslutades på söndagen på Café Vivan vid Söderlångvik gård på Kimitoön.

Värd för årets seminarium var Kärringbanken rf, en förening för kvinnor bosatta på Kimitoön. Kärringbanken är banken där man sätter in gott humör och tar ut det med ränta.

Föreningsverksamheten bygger på frivilligt arbete och medlemmarna erbjuder sig att åta sig uppgifter som känns rätt för var och en.

På samma sätt uppstod arrangörsgruppen som en frivillig och självstyrande arbetsgrupp.

Den här rapporten berättar om seminarieprogrammet grupperat i tre större temablock:

- * Företagsamhet
- * Workshops
- * Tankar om ett gott liv

Seminariets hela detaljprogram med tidtabell finns på <https://skargardskvinnoseminariet.wordpress.com>

Kimitoön den 6 december 2017
Kärringbanken rf, arbetsgruppen

HUNDRA MAGNIFIKA OCH ENERGISKA KVINNOR

Kärringbankens mottagningskommitté i Kasnäs

Deltagarna anländer till Kasnäs och anmäler sig i Kasnäs Badhus. Efter lunch i den närliggande restaurangen inleds programmet i Badhusets mötessal med en välkomstskål och Kärringbankens ordförande **Maria Bergfeldts** välkomstord:

"Ärade skärgårdskvinnor!

Som vår förenings, Kärringbankens, ordförande för i år, har jag den stora glädjen att få önska er så varmt välkomna till det 32:a Skärgårdskvinnoseminariet. Det går av stapeln i Kimitoöns kommun, huvudsakligen på fortön Örö.

Jag tänker börja med att ta er 13 månader tillbaka i tiden, Kärringbanken hade ett första styrelsemöte för hösten ute hos Anna-Lisa på Rosala. Någon, jag minns inte vem, upplyste oss andra om att det börjar vara vår tur att hålla seminariet.

- Oj, det var plötsligt!
- Nej, var skall vi hålla det?
- Där har vi varit ... där ryms vi inte ... och det fungerar bara inte ...
- Kanske Estland kan ta det?

SEN kom någon på Örö. Och alla bitar föll på plats. Mitt i allt blev vi sååå ivriga.

Naturen är speciell där – utrymme finns – fungerande båttransport och framförallt: öns krigiska historia passar som hand i handske med Finlands 100 år av självständighet som vi firar i år.

- Vem är i kontakt med Estland och säger:
Nej! Ni får bara INTE ta det i år! I år är vårt år!

Nå, hur passar det militära då ihop med oss kvinnor? Ja, vi vet ju alla att bakom varje stor man står det ju minst en kvinna; en mamma, en fru eller flickvän, en dotter ... det måste väl ha funnits kvinnor på Örö också? Vem skulle annars ha tvättat skjortor och kokt potatis?

Kanske får vi en inblick i det här under helgen.

Även om Örö inte skulle passa ihop historiskt med oss kvinnor, så är det att det militära funnits här, övergetts och övergått till turismen, för att vi, just nu och här har ett ypperligt ställe att träffas. Här kan vi få dryfta det som ligger oss närmast. Få en paus i vardagen, få veta hur saker var förr och samtidigt se framåt och jobba för ett liv i skärgården. Kanske någon av er finner inspiration till er egen verksamhet.

Det officiella temat för Finlands 100 årsjubileum är faktiskt *Tillsammans*.

Tack för att just ni ville komma hit och fira våra 100 självständiga år med oss! Hur kan man bättre göra det än med ungefär 100 magnifika och energiska kvinnor?

Varmt välkomna till årets skärgårdskvinnoseminarium!"

Seminariedeltagare i Kasnäs

FÖRETAGSAMHET I SKÄRGÅRDEN

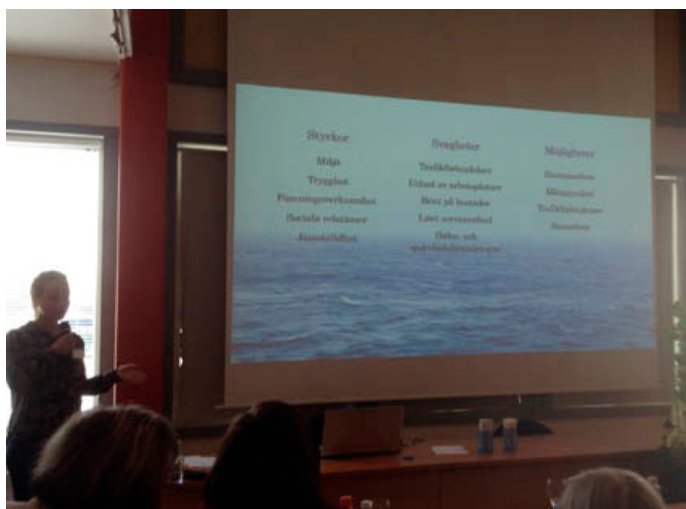
Efter Marias varma välkomsthälsning fortsatte Gilla Granberg, utvecklingschef för Kimitoöns kommun, med att välkomna alla till Kimitoön och Örö. Gilla berättade kort om skärgårdskommunen med knappa sjutusen invånare och om sitt eget arbete för kommun och skärgård. www.visitkimitoon.fi.

“Kvinnor i företagsvärlden

Könsfördelning mellan kvinnor och män som studerar företagsekonomi på Yrkeshögskolan Novia: 30/70

I Finland leds 75% av nya företag av män, 25% av kvinnor.”

Företagande ur ett kvinnoperspektiv

Hanna Guseff, lektor i företagsekonomi vid Yrkeshögskolan Novia, presenterade projektet Archipelago Business Development. Hon berättade att 75% av nya företag i Egentliga Finland är ledda av män och endast 25% av kvinnor. När det gäller stöd till företagsamhet är det även de manliga branscherna som får merparten av medlen. Varför är det så och varför väljer kvinnor inte att bli företagare, frågade Hanna Guseff. Frågan väckte en livlig diskussion bland deltagarna, där merparten var eller hade varit företagare. Hanna Guseff samlade in deltagarnas skriftliga kommentarer vilka kan användas i Novias projekt om kvinnligt företagande.

www.novia.fi

Morgondagens skärgårdskvinnor

Allt färre kvinnor bor i skärgården. Varför är det så? Vad får en del av dem att flytta bort och andra att flytta in? Dessa frågor söker projektet Morgondagens skärgårdskvinnor svar på. Projektet presenterades av **Annastina Sarlin**, samarbetschef för Nordiska skärgårdssamarbetet, överlärare **Pia Liljeroth**, lektor **Eva Juslin** samt studerandena **Elin Lindroth**, **Nina Nyman** och **Sandra Rautio** från Yrkeshögskolan Novia. Studerandena berättade om resultaten av den enkätundersökning och de intervjuer som de gjort med skärgårdskvinnor. Nu fortsätter projektet med forskaranalys av intervjumaterialet. Syftet är att projektet skall resultera i en verktygsback som ger kommuner underlag för åtgärder gällande skärgården.

En 54-årig kvinnas kommentar om vadsom är typiskt för en skärgårdsbo: “Man ska nog ha samma egenskaper som tallar, samma envishet och seghet”.

www.skargardssamarbetet.org

Kasnäs familjeföretag

Kasnäs skärgårdsbads hotellchef Tanja Liljeqvist presenterade Kasnäs verksamhet som tog sin början på 1980-talet då familjen Liljeqvist inledde sin fiskodlingsverksamhet. I slutet av samma årtionde köpte familjen Liljeqvist en fiskförädlingsfabrik och döpte företaget till Ab Salmonfarm Oy. I dag föder företaget upp och förädlar regnbågslox och sik. Därtill förädlar de gös, abborre, strömming och röding. Rommen har också blivit en viktig produkt.

År 1995 utvidgade familjen sin verksamhet genom att köpa ett konkursbo i vilket det ingick ett café, gästhamn och en närbutik. I närbutiken säljs i dag också Kasnäs egna fiskprodukter. Verksamheten fortsatte att växa – år 2000 öppnades hotellet och fem år senare öppnades ett badhus med konferensutrymmen i anslutning till hotellet.

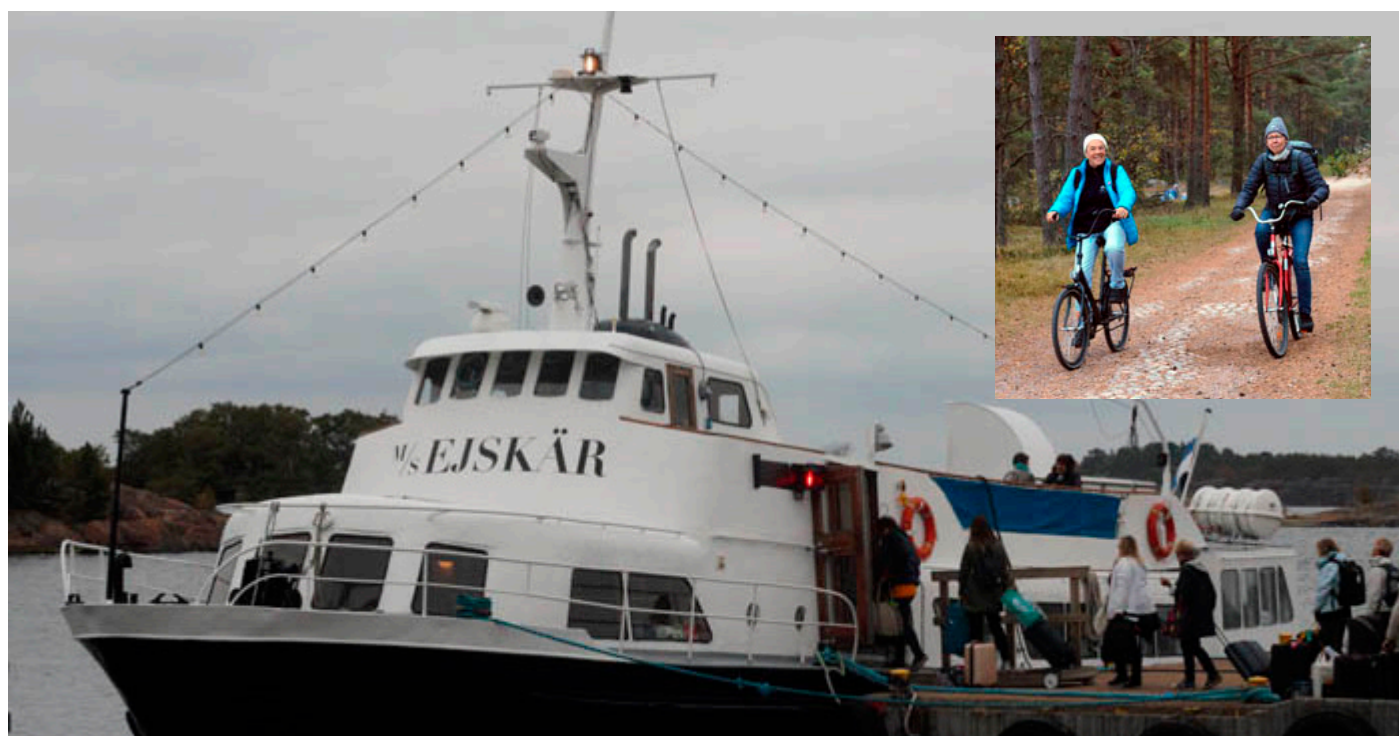
www.kasnas.com

Med m/s Ejskär till Öro

Båtfärden från Kasnäs till Öro på fredag eftermiddag tog ca 60 minuter och avnjöts i underbart vackert och lugnt väder. Rutten gick mellan holmar och skär mot allt öppnare vatten.

På Öro brygga togs vi emot av vänliga ungdomar på fyrhjulingar med släpvagn. De transporterade bagaget till våra login som låg i små röda stugor utspridda i terrängen. På ön finns det ingen biltrafik, men cyklar stod till förfogande för motionsintresserade eller för dem som hade lite längre väg att gå.

Lördag morgon hade deltagarna möjlighet att delta i en guddad tur in i det mäktiga 12-tums batteriet. De fick en inblick i Örös historia och en fantastisk utblick ända till Bengtskärs fyr, som ligger på 13 km avstånd och är Nordens högsta fyr.

Mera om Örö och dess historia finns på www.visitoro.fi och som bilaga i slutet av rapporten.

WORKSHOPS

Efter inkvartering och eftermiddagskaffe fortsatte seminariet med workshoppar i mindre grupper. Det fanns sex olika teman som deltagarna hade valt på förhand.

I varje grupp avtackades workshopledaren med en Örö-limpa.

Kommentarer om utbytet av workshoppen samlades in från deltagarna.

KREATIV TEXTIL

Fjorton kvinnor deltog under ledning av **Pia Holm**, konstnär, formgivare och illustratör.

Med inspiration från skärgårdens natur fick deltagarna möjlighet att trycka mönster och måla på textil med olika tekniker och njuta av färgglädje och experimentellt skapande.

Anita Österberg: "Inspirationen satt som klistrad inne i huvudet, men så småningom rann den till – och resultatet blev bra, tack vare läraren".

HUR OCH VAR KÄNNS KÄNSLORNA I KROPPEN

Sjutton kvinnor deltog under ledning av **Riitta Saarikko**, Essential Motion instruktör och handledare i kroppsmedvetenhet. Under första timmen fick deltagarna leka "sagojumpy för vuxna" och under andra timmen hantera vardagen med hjälp av den egna kroppen. Genom enkla och effektiva övningar lärde man sig att identifiera och hantera speciellt ilska, sorg och rädsla samt upprätthålla sin egen livsglädje och styrka.

Lola Berglund: "Det kändes jättebra, otroligt hur man kunde slappna av och hitta barnet inom sig".

TAPPING

Tjugotre kvinnor deltog i **Dorthe Ulfstedts** workshop. Dorthe är lärare, men jobbar på heltid med tapping och hypnos. Tapping betyder att man knackar på ett antal punkter på kroppen. Det skapar balans i hjärna och nervsystem. Då upphör obehag som är kopplat till problem och tankar och känslor och beteende ändras.

Lillemor Kivistö: "Intressant att få en första inblick i vad tapping är och hur man kan handskas med t.ex. stress, sömnlöshet eller suget efter Fazers blå choklad med hjälp av att knacka på vissa punkter"

DRAMAVERKSTAD

Nio kvinnor leddes av **Sofia Törnqvist**, frilans skådespelare och medlem i den nordiska teatergruppen Subfrau, som har undervisat i crossdressing i över 15 år runtom i Norden. Deltagarna fick möjlighet till att bredda sitt kroppsliga uttryck genom att leka med manliga och kvinnliga gester och kroppställningar.

Heidi Åhlfors: "Intressant att få lära sig det manliga kroppsspråket och märka skillnaden; att man kände sig modigare och starkare".

LITTERÄR Ö-VERKSTAD

Åtta kvinnor, ledda av **Freja Rudels**, författare, litteraturforskare och redaktör för Finsk Tidskrift, fick göra lekfulla övningar med inspiration från både litteraturen och egna ö-erfarenheter i ett kreativt skrivande.

Dolly Holmberg: "Den första uppgiften var att beskriva oss själva som en ö. Det tog två minuter för mig och jag blev ombedd att läsa texten en gång till. Jag kände mig helt trygg fast jag bara brukar skriva snapsvisor".

BERÄTTELSER OCH BILDER

Åtta kvinnor deltog i **Clara Henriksdotter Puranens** workshopp. Hon bor på den lilla ön Högsåra i Åbolands skärgård. Hon är frilansjournalist och fackboksförfattare med ett förflutet som dramalärare. Clara har skrivit om flera skärgårdssamhällen och tillsammans med sin syster en bok om deras mamma.

Deltagarna ombads ha egna foton av viktiga personer och platser med sig för att lära sig hur man kan dokumentera ett liv och varför dokumentation är viktigt.

Viveka Nordman: "Workshopen gav inspiration till att våga börja, hitta en tråd att nysta upp. Att lyssna till den berättelse bilderna förmedlar. Hur tråden kan leda vidare till maska efter maska av detta kolossala nätverk av information".

TANKAR OM ETT GOTT LIV

Ester Miros-Hollsten från Interreg Central Baltic Programme samtalande med fem yngre kvinnor om hur det är att leva och överleva i skärgården.

Vad har styrt deras vägval?

Ester inledde med att ställa en fråga till alla seminariedeltagare:

“Vilket ord sammanfattar ditt gångna år?” Publiken fick något att tänka på medan paneldeltagarna presenterades och berättade om sina liv.

Maria Sjöberg, 49 år, från Holma har får, dikor och stuguthyrning. Hon är femte generationen Sjöberg som lever och verkar på ön. Först hade hennes mamma en fiskodling, som nu är nedlagd, men den genererade uthyrningsstugor. Det

bor nio personer på Holma, de flesta tillhör familjen Sjöberg.

Maria är halvt agronom, men avbröt utbildningen för att det fanns så mycket arbete där hemma. Hennes styrka är flexibilitet, det måste man ha, för det är ändå vädret som bestämmer sysslorna och därför har man flera projekt samtidigt på gång.

Under sin sparsamma fritid läser Maria science fiction litteratur, helst engelska böcker, som hon köper på nätet. I framtiden önskar Maria få möjlighet för resor i studiesyfte och att gymnastisera.

Ett gott liv för Maria är bra båt- och dataförbindelser, samt livsrum.

Anna Fihlman, 34 år, bor på Hitis, är förskollärare och utbildad i Jakobstad. Hon har två barn, har tagit över får- och hönsskötseln efter svärföräldrarna. Hennes styrka är – enligt dottern – att hon är bra på att måla hus, laga mat och klättra i träd. Dessutom är

hon en aktiv föreningsmänniska.

Anna är stolt över allt det hon klarat utan att gå under, t.ex. vuxenmobbing, att hon hittat tillbaka till skärgårdstillvaron och fått ett jobb hon är utbildad till.

Ester Miros-Hollsten bad alla deltagare om att ge ett gott råd till sig själv om tio år. Annas råd till sig själv är: “sluta stressa, be om hjälp – du behöver inte göra allting själv”.

Ett gott liv för Anna är den friska luften i skärgården, tystnaden och avskildheten behövs.

Desiré Roman, 34 år, bor på Stora Ängesön, men är hemma från Vasa i Österbotten. Hon träffade Anna i Jakobstad under studietiden och genom henne sin man. Han var en av Annas vänner och båtbyggare. Desiré delar sin tillvaro på Stora Ängesön med man, två

barn och svärfar. Hon har ett eget cateringföretag "Dessis skärgårdskök" och säljer egna och svärfars strömmingsinläggningar under varumärket "Julias Fisk" på marknader. Dessutom har familjen fyrtio uthyrningsstugor. Desiré hinner också med att vikariera på ett daghem i Dalsbruk på Kimitoön. Arbetsresan försiggår med båt vardera vägen i all slags väder.

Många års mobbning har gjort Desiré stark. Hon är stolt över att ha vågat ta steget ut i skärgården och över att hon lärt sig hantera en båt.

Desirés råd till sig själv om tio år är: Ta vara på stunden och släpp allt för mycket planering.

Ett gott liv för Desiré är havet, naturen, familjen och människorna.

Janina Örtendahl, 44 år, författare bor på Vänoxa Ängesön.

En 40-års kris blev ett vägskafl för Janina. Efter 15 års fysiskt hårt arbete ville hon göra någonting annat. Hon ville utvecklas, avbalansera det hårda arbetet och hon började skriva. Det hade hon inte haft tid för efter att hon återvänt till

hemgården efter studier i litteratur i Helsingfors. Hon träffade en man, som "stökade till det hela, han är byggnadsingenjör – match in Heaven", säger Janina med ett leende. Och så gick åren med hårt arbete, husrestaureringar och tre barn.

"Det var avslappnande att skriva en roman och jag är stolt över att jag klarat av små barn, renoveringar, stuggäster och hushållet", berättar hon.

Det goda rådet till sig själv om tio år är: "Lev i nuet, koncentrera dig på resan framför målet".

Det goda livet för Janina är avskildheten, att jaga, äta vilt och leva i samklang med årstiderna.

Jenny Örnell-Backman, 42 år, utbildad skogsbruksingenjör bor på Högsåra.

Jenny övertog hemgården år 2005 och lever av stuguthyrning, jordbruk, får, höns, kor och gästhamn med bastu och bar. Att betjäna gästerna i "Rumpan Bar" är både roligt och socialt.

Utöver att vara social karakteriserar hon sig som orädd och provar gärna på något nytt. Och har lätt för att säga "ja".

För framtiden önskar hon sig självutveckling, att utbyta erfarenheter med människor i samma situation, gå på kurser och följa med sin tid.

Jennys råd till sig själv om hon vore tio år äldre: Att inte stressa till färjan, det går alltid en till och att sova över natten hos en väninna.

Ett gott liv för Jenny är att familjen trivs, att inte vara ensam, att ekonomin är ok och att kunna bidra till att andra trivs.

MINIMÄSSA OCH POP-UP FÖRSÄLJNING

Ett dussintal deltagare ställde upp på den lilla Popup mässan med försäljning som hölls parallellt med workshopparna. Man fick köpa av varandras medhavda hantverk och kunde samla idéer för egen verksamhet.

Jenny Findahl: Underlägg, brickor, kökshanddukar

Marika Adman: Tovade produkter

Josefin Ekberg: Gratis magasin

Disa Holmberg: Hantverk (poppana o.dyl.)

Dolly Holmberg: Heimlaga

Anita Österberg: Hantverk

Margit Roxell: Tenstrådslöjd

Airi Petterson: Svartbröd

Axianne Gerdman: Bokförsäljning

Viveka Nordman: Små handinbundna böcker

Eva Juslin: Om YH Novia, utbildning inom social och hälsovård

Ester Miros: Info om Central Baltic

Kommundirektör Anneli Pahta

Kimitoöns kommundirektör Anneli Pahta berättade om sitt förhållande till skärgården och de vägval som lett henne till Kimitoön. Eftersom hon just på dagen fyllde 50 år lyfte vi alla en lyckönskningsskål för henne och uppvaktade med sången "Ja må hon leva".

Så här berättade Pahta om sitt förhållande till skärgården; som barn tillbringades somrarna hos farmor i den inre skärgården utanför Åbo. Under gymnasietiden träffade hon sin man, vars familj hade ett sommarställe i Hitis skärgård köpt i mitten på 1950-talet. På den tiden fick man en holme för priset av en gasspis ungefär och "folk" tyckte att köparen var lite tokig som köpte en hel holme. Familjesämjan är god och atmosfären fortfarande intim som på farfars tid.

Anneli Pahta och hennes familj har flyttat många gånger. Hon har bland annat studerat och arbetat i London, men stugan i skärgården har alltid varit deras fasta punkt i tillvaron.

Anneli Pahta är jurist och har dessutom en juridisk examen från Kingston University. Hon var yrkesledig år 2000 – 03 medan dottern var liten och mannens arbete förde familjen till England. Det kändes naturligt för henne att sköta hem, man och barn. År 2006 lediganslog Kimitoöns kommun tjänsten som kommundirektör. Anneli sökte tjänsten även om familjen var bosatt i Esbo, en grannstad till Helsingfors, och fick jobbet. Hon tycker att det är intressant att vara med och utveckla servicen och utkomstmöjligheterna för skärgårdsborna. Man och dotter bor fortfarande i Esbo på grund av arbete och skolgång där. Hunden har följt Anneli som sällskap till Kimito. Den gemensamma tiden tillbringas familjen antingen i Hangö eller i Hitis skärgård.

MERA TANKAR OM ETT GOTT LIV

Psykolog Anna Kock

Anna Kock talade om hur man hittar balansen mellan kropp, känslor, tankar och själ.

Anna berättade att hon vuxit upp i en, som hon sade, fruktansvärt intellektuell familj och att det gjorde henne till ett tyst barn. Hon tänkte för länge innan hon vågade yttra sig och då var tillfället redan förbi. Hon avundades människor som kunde göra något med sina händer.

Anna delade ut några övningar som publiken fick lov att tänka över och en text om hur man skapar sitt inre rum. I sitt inre rum kan man finna det goda livet.

"Slut ögonen och slappna av i en bekväm ställning. Föreställ dig att du befinner dig i en vacker naturmiljö. Det kan vara vilken plats som helst som tilltalar dig. Det kan t.o.m. vara under vattnet, eller på en annan planet. Var det än är bör det kännas bekvämt, trivsamt, fridfullt för dig. Utforska din omgivning och lägg märke till de synliga detaljerna samt till ljuden och lukterna, och alla speciella känslor och intryck du får.

Gör nu vad du önskar för att ge mer hemkänsla och bekvämlighet åt denna miljö. Du kanske vill bygga något hus där, eller kanske du för trygghet och skydd vill omge platsen med ett gyllene ljussken, eller skapa och arrangera saker och ting där som kan skänka dig njutning och glädje, eller utföra en ritual för att göra den till din speciella plats, ditt inre rum."

Ur Shakti Gawain: Kreativ visualisering,
Energica Förlag

AVSLAPPNING

Som talare på lördagen hade vi professor **Jan Sundberg**, som förklarade varför våra damer gör skärgården levande. Jan Sundberg är fritidsboende i Hifis. I sexton år har Jan tuffat omkring i sin motorbåt eller på sin moped och intervjuar skärriborna. Och lagt märke till att det är skillnad på mäns och kvinnors sätt att berätta.

Kvinnornas attityd är att de inte vill synas eller höras och absolut inte skryta. Men de är mera reflekterande än männen. Männen å sin sida är inte rädda för att framhäva sina meriter. Det visar sig ofta att frun i huset är mera nyanserad i sina berättelser.

Som ett litet bidrag till temat "gott liv" finns i slutet av rapporten några recept på "god mat".

Lördagens seminarium avrundades med uppiggande fysiska övningar under ledning av kroppsterapeut **Riitta Saarikko**. Efter ca tre timmars stillasittande och lyssnande till presentationer reste sig 80 glada damer och dansade till tonerna av "Här kommer Pippi Långstrump". "Endast genom närvaro kan man möta en annan människa", berättade Riitta. Som sagt så gjort. Publiken fick öva sig genom att turvis gnida sina händer och sedan sätta dem på varandras axlar parvis. Det värmdes gott!

Lördagskvällen avslutades med festmiddag och underhållning av "Grottmannen" Sixten Lundberg och kakelugnsrenovatorn och **trubaduren Camilla Ståhle**.

“En levande gård i tiden”

Museikoordinator Kerttu Raittila och programkoordinator Susanne Grönroos presenterade Söderlångvik gård. Gården hade dagen innan haft säsongavslutning: “Äppeldagen”, som blivit en tradition.

TACK OCH PÅ ÅTERSEENDE

Söderlångviks huvudbyggnad har sedan år 1965 fungerat som ett konst- och personhistoriskt museum. Kulturpersonligheten, tidningsutgivaren och mecenaten Amos Anderson (1878-1961) föddes i en småbrukarfamilj på Kimitoön i Åbolands skärgård. Vid sekelskiftet studerade han nationalekonomi och försäkringsverksamhet i Åbo, Göttingen och London. Han flyttade till Helsingfors 1902 och blev snabbt en betydelsefull affärsman och industriföretagare. Han grundade otaliga företag, ägde fastigheter i Helsingfors centrum och hade en viktig roll i bl.a. Huvfustadsbladets, Svenska Teaterns, Konsthallens och Åbo Akademis historia. År 1927 köpte han Söderlångvik Gård som sitt sommarställe. Muséet berättar hans livshistoria och gården förvaltas fortfarande enligt hans sista vilja.

Amos Anderson avled på Söderlångvik i april 1961 i en ålder av 82 år. Han är begravnen intill Kimitos medeltida gråstenskyrka. Efter Amos död övergick gårdens ägo till Föreningen Konstsamfundet, som Amos grundade 1940. I sitt testamente gjorde den evige ungarlen Amos föreningen till sin enda arvinge. Bildkonsten i Söderlångviks museum består till största delen av verk som funnits där redan på Amos Andersons tid: ett hundratal målningar, skulpturer och grafik. I Amos Andersons egna samlingar finns 250 konstverk.

Söderlångviks äppelträdgårdar består av drygt 20.000 äppelträd av olika sorter. Nästan hälften av äppelträden finns i närheten av gården, vilket skapar en speciell miljö. I maj, när äppelträden blommar, förvandlas landskapet till en sagodal. När träden ska klippas och när skörden mognar utökas personalen med flera säsongsarbetare.

Arbetsgruppen Carita, Margita, Solveig, Anna-Lisa och Maria avslutade seminariet och Ylva Borg från Ådorna på Ljusterö meddelade att Skärgårdskvinnoseminariet 2018 kommer att arrangeras av dem.

Till hjälp i arrangemangen får de feedback resultaten av årets seminarium och systemet med de nya hemsidorna som byggdes av arbetsgruppen för 2017.

Årets arrangörer avtackades och som gåva från Ådorna berättade de, att de gjort en inbetalning till den svenska organisationen “Kvinna till Kvinna”. “Till de kvinnor som kanske inte har det lika lätt som vi”.

De estniska deltagarna överräckte en korg med estniska delikatesser för arbetsgruppen att styrka sig med.

Vi ses år 2018 på Skärgårdskvinnoseminariet
hos Ådorna på Ljusterö.

Foto: Kati Lönnqvist

Konstsamfundet

Svenska
kulturfonden

FONDEN SVERIGE
FINLAND

NORDISKA
SKÄRGÅRDSSAMARBETET
SVERIGE - ÅLAND - FINLAND 1978 - 2018

VISIT KIMITOÖN
KEMIÖNSAARI

DELTAGARFÖRTECKNING

Adman Marika	marika.adman@luukku.com	Lillevälja talu Hara Küla	91211 Läänemaa	EST	+372 55 507 282
Adman Marika	reet5555@hotmail.ee	Hullo küla	91301 Vormsi	EST	
Adman Marika	marika.malmet@mail.ee	Tuulevälja talu Saare küla	91205 Läänemaa	EST	
Adman Marika	ene@vormsi.ee	Smeesi talu Rälby küla	91310 Vormsi	EST	
Aaltonen Monica	aaltonen.monica@gmail.com	Aspövägen 41 m/s Eivor	21670 Pärnäs	FIN	
Bergfeldt Maria	maria.bergfeldt@kitnet.fi	25860 Björkboda	Finland		
Berglund Lola	lola.berglund@hotmail.com	Malmvägen 1 A 4	25900 Dalsbruk	FIN	040 589 8634
Biström Nina	nina.bistrom@suomi24.fi	Östersjögatan 28 B 43	00180 Helsingfors	FIN	040 568 8173
Blomkvist Carita	carita.blomkvist@kitnet.fi	25700 Kimito		FIN	
Carling Maria	mariacarling@gmail.com	Pensar Ängvik 79	21650 Nagu	FIN	045 131 60 54
Eksten Viola	viola.eksten@netti.fi	Tåsbergsvägen 5	21760 Houtskär	FIN	040 581 68 55
Fredriksson Merja	merja.fredriksson@luukku.com	Korpoströmsvägen 426	21710 Korpo	FIN	040 522 18 72
Friberg Solveig	solveig.e.friberg@gmail.com		25900 Dalsbruk	FIN	
Hangelin Margita	margita.hangelin@kitnet.fi		25700 Kimito	FIN	
Heyman A. Beatrice	vestergard1@hotmail.com	Västeruddsvägen 653A	25700 Kimito	FIN	050 308 34 35
Hilke Kaija	kaija.hilke@hotmail.com	Kolkovägen 90	23390 Iniö	FIN	0400 518 350
Holmberg Disa	disa.smeds@kitnet.fi	Hembackavägen 20	25870 Dragsfjärd	FIN	040 755 75 96
Holmberg Dolly	dolly.holmberg1@gmail.com	Furumalmsvägen 3 B 15	25870 Dragsfjärd	FIN	044 257 56 80
Janikova-Pakaslahti Eva	eva.janikova@wippies.fi	Kukonvahantie	20100 Åbo	FIN	040 829 5239
Jansson Ingrid	ingrid.jansson@edu.pargas.fi	Retais	21710 Korpo	FIN	0400 968 661
Juslin Eva	eva.juslin@novia.fi	Vindpusten 2	21600 Pargas	FIN	
Kainz Hedda	heddakainz@gmail.com		25870 Dragsfjärd	FIN	+358440263717
Karlsson Birgit	Birgit.Karlsson@parnet.fi	Gropasvägen 8	21610 Kirjola	FIN	
Kivistö Lillemor	lillemorkivisto@gmail.com	Söglövägen 46	25870 Dragsfjärd	FIN	0400 738 453
Lagström Maria	maria.lagstrom@gmail.com	Strömmavägen 243	21710 Korpo	FIN	0400 533 678
Lehtonen Tiina	tiio.lehtonen@gmail.com	Rumarin Itärannantie 59	21710 Korppoo	FIN	044 377 12 29
Liljeroth Pia	pia.liljeroth@novia.fi	Heikkilägatan 6 bostad 14	20100 Åbo	FIN	040 740 49 75
Lindbom-Johansson Carita	carita.lindbom-johansson@pargas.fi	Kviståkervägen 5	21710 Korpo	FIN	040 566 97 84
Lindroth Elin	elinlindroth@novia.fi	Tureborgsgatan 11 b 14	20100 Åbo	FIN	040 179 9024
Lundell Lilian	lilian.lundell@hotmail.com	Nåtö	21760 Houtskär	FIN	
Munkki Maarit	maarit.munkki@gmail.com	Rumarvägen 571	21710 Korpo	FIN	0400 888 105
Nilsen Laura	lauralinasillanpaa@gmail.com	Höcker 7	21710 Korpo	FIN	040 566 54 94
Nordman Viveca	vivekanordman@gmail.com			FIN	
Nyman Nina	nina.nyman@edu.novia.fi	Sirnäsvägen 477	25830 Västanfjärd	FIN	050 592 47 18
Pönni Bodil	bodil.ponni@gmail.com	Nyhagabergsvägen 59	25860 Björkboda	FIN	040 866 74 07
Rainio Kristiina	kristiina.rainio62@gmail.com	Saverkeitsvägen 347	21760 Houtskär	FIN	
Rautio Sandra	sandra.rautio@edu.novia.fi	Raunistulavägen 41 F 183	20300 Åbo	FIN	
Roering Anja	anja.roering@gmail.com	Parus Aterstigen 1 A 2	25700 Kimito	FIN	044 287 3085
Rosenberg Birgitta	birgitta.rosenberg@luukku.com	Själö	21760 Houtskär	FIN	0400 617 630
Rosenqvist Anna-Lisa	rosenqvist.annalisa@gmail.com	Malmvägen 1 A 1 2	5900 Dalsbruk	FIN	
Sarlin Anastasia	info@skargardssamarbetet.org	Brinkasvägen 1	21660 Nagu	FIN	040 1580 5555
Stjernberg Monica (Micki)	micki.stjernberg@gmail.com	Thurmansallen 6 B 19	02700 Grankulla	FIN	040 583 57 80
Storm Margó	margo.storm@hotmail.com	Dalsvägen 22	25900 Dalsbruk	FIN	
Wollsten Carla	carla.wollsten@gmail.com	Kanalholmsvägen 12	25650 Strömma	FIN	044 342 2898
Åhlfors Heidi	heidi.ahlfors@kitnet.fi	Furulundsvägen 3 B 9	25870 Dragsfjärd	FIN	
Örtendahl Janina	janinawesterlund@hotmail.com	Släten	25910 Vänoxa	FIN	040 715 89 26
Österberg Anita	textilao@hotmail.com	Österuddsvägen 9	25940 Hitis	FIN	0400 125 787
Bachmann Astrid	astrid.bachmann@telia.com	Furuvägen 15	18594 Vaxholm	SVE	+46 702 754 790
Baudin Lena	lena.baudin@yahoo.se	Andelunden 3	18495 Ljusterö	SVE	+46 705 506 077
Borg Ylwa S	ylwa.borg@solitair.se		18495 Ljusterö	SVE	+46 708 811 875
Bremberg Jinger	jinger.bremberg@gmail.com	Kyrkvägen 21	82029 Stråttjärä	SVE	
Ekberg Josefin	josefin@magasinskargard.se	Gräddö Varvsväg 12	76015 Gräddö	SVE	+46 709 701 901
Eklund Lena	lena.ingmarso@spray.se	Båtdragsvägen 16	13025 Ingmarsö	SVE	
Eliasson Kerstin	ke-sundvik@hotmail.se	Skomakarvägen 9	18495 Ljusterö	SVE	
Findahl Jenny	jenny@snowtrail.net	Joffsiken 6, Östra Lagnö	18495 Ljusterö	SVE	+46 704 965 028
Gerdman Axianne	gerdman@telia.com	Holmenvägen 68	76017 Blidö	SVE	+46 705 425 805
Helmer Evalis	evalis@runmaro.se	Runmarö Aspön	13036 Nämdö	SVE	
Heurlin Anita	svartsoe@hotmail.com	Abborvass 221	13034 Skälvik	SVE	
Holmbäck Ulla	ulla.holmback@telia.com	Svartsö Träskö 120	13034 Skälvik	SVE	+46 705 646 680
Jansson Ingrid	ingridk.jansson@telia.com	Svartsö Hjälmo 409	13033 Gällnöby	SVE	+46 703 959 580
Johansson Lise-Lotte	lise-lotte@applarogard.se	Äpplarö 25	18495 Ljusterö	SVE	+46 769 486 664
Lagerlöf Inger	inger.lagerlof@hotmail.com	Skärdalavägen 20	18495 Ljusterö	SVE	+46 707 122 572
Landelius Pia (Marie-Louise)	pia.landelius@gmail.com	Solberga 675	13038 Runmarö	SVE	+46 707 683 022
Lannermo Anette	anette.lannermo@telia.com	Skogsdalsvägen 6	18497 Ljusterö	SVE	+46 708 620 504
Ljungström Misse	misse@ljungstrom.net	Ljuskärsvägen 24	13331 Saltsjöbaden	SVE	
Lundqvist Margareta	greta.lundqvist@tradrullen.se	Toftingevägen 63	76493 Väddö	SVE	
Mårtensson Anna-Carin	ac.ma@telia.com	Bergsrundan 28	18497 Ljusterö	SVE	+46 736 102 944
Peterberg Birgit	b.peterberg@abvarv.se	Gångbrovägen 2	18592 Vaxholm	SVE	+46 705 830 546
Roxell Margit	margit.roxell@hotmail.com	Runmarö Laduholmen 110	13036 Nämdö	SVE	+46 702 645 893
Rundström Hillevi	rundstromhillevi@gmail.com	Åsättra Brygväg 54	18495 Ljusterö	SVE	+46 705 916 784
Rundström Inga	inga.rundstrom@gmail.com			SVE	
Skanelert Yvonne	yvonne@lscab.se	Öranvägen 28	18497 Ljusterö	SVE	+46 736 556 700
Skoglund Anita	anitaskoglund18@gmail.com	Långsjöängen 42	18495 Ljusterö	SVE	+46 703 253 196
Tjulander Gun	gun_tjulander@hotmail.com	Solberga Gård Solberga 646	13038 Runmarö	SVE	+46 705 663 269
Westerberg Helena	helena.westerberg@kogmed.com	Nolsjövägen 30	18495 Ljusterö	SVE	+46 739 801 615
Westerlund Catharina	catharinawesterlund@gmail.com	Krokholmen 3	76454 Arholma	SVE	+46 708 949 538
Österman Inger	inger.osterman@impasse.se	Torsholmen 1	18495 Ljusterö	SVE	
Pettersons Airi	airi.petterson@aland.net	Kumlingeby	22820 Kumlinge	ÅLAND	045 734 25 417
Relander Siv	sivelise@hotmail.fi	Österbygge	22730 Kökar	ÅLAND	

Recept på god mat

Recept från "Ro-Hit" med tillåtelse av chefredaktör Jan Sundberg.

Äppelfylld lax med cidersås

8 tunna skivor färsk lax, ca 600 g

1 grönt syrligt äpple

ca 1 tsk salt

en nypa mald vitpeppar

Ställ ugnen på 200 grader. Skär tunna skivor av laxen

Lägg ut 4 av laxskivorna på en lätt smord ugnsplåt

Skala, kärna ur och skär äpplet i tunna skivor

Förväll äppelskivorna 15-30 sek i kokande vatten

Fördela äpplet på laxskivorna

Täck nu äpplet med de resterande laxskivorna och

krydda laxpaketen med salt och peppar.

Pensla laxen med olja och stek den ca 5 min i mitten av ugnen

Cidersås:

2 dl torr äppelcider

2 msk äppel- eller vittvinsvinäger

1 fiskbuljongtärning

¾ dl creme fraiche

ca 75 g mjukt smör

½ krm cayennepeppar

ca ½ dl hackad gräslök

Mät upp cidern och vinägern i en kastrull och smula i fiskbuljongen

Koka upp och tillsätt creme fraiche under vispning

Koka ihop det hela tills ca 1 ½ dl återstår

Vispa i det mjuka smöret klickvis, tillsätt gräslöken

och krydda med en nypa cayennepeppar.

Och till efterrätt:

Trollkräm

½ l lingon

1 ½ dl socker

2 tsk vaniljsocker

1 äggvita

Blanda allt i en matberedare och mixa

Servera med vispad vaniljsås eller vispgrädde.

- Nationalperk - Kansallispuisto - National Park
- Vattenområde som hör till natipnal parken - Kansallispuistoon kuuluva vesialue - Water area belonging to the National Park
- Milo, tillgång förbjudet - Sotilasalue, pääsy kielletty - Military area, no entry
- Naturstuga - Luontotupa - Nature Information Cabin
- Gästhamn - Vierassatama - Guest Harbour
- Förbindelse fartyg - Yhteysalus - Ferry
- Landstigningsplats för kajaker - Rantautumispaikka kajakeille - Landing place for kayaks
- Tältningsområde - Telttailupaikka - Tent site
- Vattenpost - Vesipiste (hanavesi) - Drinking water
- Bastu - Sauna - Sauna
- Naturestig - Luontopolku - Nature trail
- Rastplats - Levähdyspaikka - Picnic area
- Vacker utsikt - Kaunis näköala - Viewpoint
- Badplats - Uimapaikka - Swimming
- Kafé - Kahvila - Cafe
- Restaurang - Ravintola - Restaurant
- Semesterby - Möckimajoitus - Holiday cabins
- Hotell - Hotelli - Hotel
- Toalet (WC) - Käymälä (WC) - Toilet (WC)
- Torrtoalett - Kuivakäymälä - Dry toilet
- Kompost - Komposti - Compost - Компост
- Avfallssortering - Jätteiden lajittelu - Recycling
- Blandavfall - Sekajäte - Garbage
- Tömning av septitank - Septitankin tyhjennys - Septic tank emptying
- Avstånd - Välimatka - Distance
- Staket - Aita - Fence
- Port - Portti - Gate

De finaste kulturobjekten Arvokkaimmat kulttuurikohteet Cultural sights

- 1** 12-tums kasernområdet och -batteriet
12-tuuman järeä patteri ja kasarmialue
12-inch artillery battery and barracks
- 2** 6-tums kasernområdet och -batteriet
6-tuuman patteri ja kasarmialue
6-inch artillery battery and barracks
- 3** Kullerstenvägen Pitkä Ikävä
Pitkä Ikävä -mukulakivitie
The cobbled road "Pitkä Ikävä"
- 4** Försvarsställningarna vid Norra udden
Pohjoiskarjen linnoitteet
North fortifications
- 5** Backe för granatkastare
Kranaatinheitinkukkula
Mortar hill
- 6** Ruinerna av 120 mm -batteriet
120mm patterin rauniot
Ruins of a 120-mm artillery battery

De värdefullaste naturobjekten Hienoimmat luontokohteet Natural sights

- 7** Västra stranden
Länsiranta
West beach
- 8** Torrängarna och hedarna
Kedot ja nummet
Meadows and heathland
- 9** Strandskogar
Saaristometsät
West beach/Archipelago woods
- 10** Strandängarna
Rantaniityt
Coastal meadows

Dejour på Örö 040 775 5625
Saaren hätäpäivystys
On call duty on the island

Förbjudet att ankra vid naturstränder!
Ankkurointi luonnonrantoihin kielletty!
No mooring!

Förbjudet att ankra vid naturstränder!
Ankkurointi luonnonrantoihin kielletty!
No mooring!

6" rundan
6" kierros
6" trail 4,7 km

120 mm rundan
120 mm kierros
120 mm circular trail 5,1 km

12" kasern
12" kasarmi
12" barracks

6" kasern
6" kasarmi
6" barracks

Förbjudet att ankra vid naturstränder!
Ankkurointi luonnonrantoihin kielletty!
No mooring!

ÖRÖS HISTORIA

59°48,65' N och 22°20,23' E.

*Suomen Rannikkotykiöstö
toimi täällä saarella
vuosina 1918-
2014*

*Finlands kustartilleri verkade
här på denna ö mellan
1918 och 2014*

*Rannikkotykiöstö -
Kustartilleristiftelsen*

År 1912 var krigshotet överhängande och Finland var ännu då tsarens storfurstendöme. Ryssland beslöt att bygga en stark befästnings kedja på Finska vikens båda sidor för att skydda sin huvudstad S:t Petersburg. Ett av fortet byggde man på Örö. På ön byggdes tre artilleri batterier i rekordfart, och omkring dem byggdes ammunitionslager, eldledningstorn, kaserner, bostäder, matsalar, matkällare, elcentraler, strålkastar stationer, djurskydd, gruvor, bryggor och vägar. En smalspårig järnväg skötte tunga transporter från bryggan vid öns norra udde till artilleri batterierna. De tunga jobben i stenbrotten och på byggarbetsplatserna sköttes av arbetare som tagits hit från Asien. Efter att Finland blivit självständigt år 1917 tvångs inlöstes ön från skärgårdsborna och ön övergick i finska försvarsmaktens besittning. Byggarbetena fortsatte.

På 1920-talet började man utbilda rekryter och beväringar på ön. På 1930-talet utvecklades fortet. Under krigshotet 1939 arrangerades extra övningar på fortet och dess manskaps styrka ökade markant. Under kriget fanns här cirka 500 soldater samt civil personal. Örös strategiska position förändrades då Hangö udd var utarrenderad till Sovjetunionen 1940-1941, och Örö utgjorde då en del av Hangöfronten. Under den tiden deltog man i flertalet krigshandlingar på Örö. Slaget om Bengtskär 1941 var en viktig strid och då gav Örö understöds eld till ön och de omkringliggande havsområdena.

Efter kriget, på 1950-talet, började försvarsmakten bygga ett modernt radhus, en värmecentral och ett vattenverk bland annat, och ön kopplades även till det nationella elnätet. Dessa åtgärder förenklade livet på fortet. Ön var ett eget litet isolerat samhälle, bestående av försvarsmaktens personal som jobbade på fortet, deras familjer och förstås av beväringarna som kom och gick. På slutet av 1960-talet minskade Örös betydelse och det blev ett vaktfort. Då Sovjetunionen började falla sönder på 1980-talet börjades igen en kraftig utveckling och Örö blev ett utbildnings fort ännu en gång. På hösten 2004 avslutades verksamheten på fortet. Efter detta har ön använts som marinens och kustjägarnas övningsområde i tio års tid. År 2015 övergick Örö med sina byggnader till Forststyrelsen och ön införlivades med Skärgårdshavets nationalpark som ett centrum för naturturism.

På Örö finns ett sextiotal byggnader från olika tidsperioder bevarade. Därtill finns de befästningar som byggdes under den ryska tiden ännu kvar. Av de tre ryskbyggda artilleri batterierna finns två stycken 12-tums Obuhov-kanoner och deras kasematter bevarade. På ön finns även fyra 6-tums Canet-kanoner som tagits ur bruk och ett 120 mm-artilleribatteri som ligger i ruiner. Av de bastanta 12-tumskanonerna har den ena iståndsatts och fungerar numera som museikanon.

Örö kustfort har blivit ett synnerligt intressant besöksmål i skärgårdshavets nationalpark. Förutom det typiska skärgårdslandskapet, förekommer även vissa unika naturtyper på ön. Av dessa tillhör sandstränderna och torrängarna till de dyrbaraste naturtyperna. Dessa har bevarats orörda i över hundra år och här förekommer ett flertal sällsynta växter. Till de ovanligaste arterna tillhör back- och fältsippan, som påträffas på torrängarna. På sandstränderna finns vissa för atlanten typiska växtarter, som exempel kan strandkvickrot, sandstarr och sandrör nämnas. Vid tallskogarnas kanter hittar man bland annat den vackra ögonpyrolan. Andra sällsynta växter är exempelvis triffen, som blommar på öns södra delar. På sandstränderna kan man med lite tur stöta på den taggiga sodaörten. Ovanliga växter hämtar ofta med sig ovanliga fjärilar. Under juli- och augustimånad kan man stöta på en av Finlands mäktigaste dagsfjärilar, apollofjärilen, vars största populationer befinner sig på Örös närområden.

Örö är en drömplats för fågelskådare. Det sydliga läget i ytterskärgården är på många arters migrationsrutt. Den varierande vegetationen gör dessutom ön till en bra rastningsplats. Av ovanliga sparvfåglar är bland annat mindre flugsnapparen, lundsångaren och många nattsångare årliga gäster på ön. Under öns korta historia som ett ornitologiskt besöksmål har flera sällsynta arter redan påträffats.

(Källor: Pakola, Johanna 2015 Örö fort & Forststyrelsen och Forststyrelsen 2017)